

บทที่ 4

อิทธิพลของวัฒนธรรมอาหรับต่อสังคมมลายูในจังหวัดปัตตานี

วัฒนธรรมอาหรับเป็นวัฒนธรรมที่มีแหล่งกำเนิดจากคาบสมุทรอาหรับ ภายใต้สภาพภูมิอากาศที่เป็นทะเลทราย ร้อนและแห้งแล้ง ดังนั้นการที่วัฒนธรรมอาหรับจะมีอิทธิพลต่อสังคมอื่นจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ โดยเฉพาะกับสังคมมลายูที่อาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตามเมื่อศาสนาอิสลามได้ถูกนำมาเผยแพร่ในสังคมมลายู วัฒนธรรมอาหรับซึ่งมาพร้อมกับศาสนาอิสลามจึงได้ถูกยอมรับโดยชาวมลายู โดยวัฒนธรรมอาหรับค่อย ๆ ถูกนำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่เด่นชัดได้แก่วัฒนธรรมทางด้านภาษา จากนั้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมาชาวมลายูจากจังหวัดปัตตานีได้ไปศึกษาหาความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามในประเทศอาหรับ โดยเฉพาะประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งผู้ศึกษาต้องใช้เวลาหลายปี จึงมีเวลามากพอที่จะซึมซับเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นเอาไว้ โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านภาษา และการแต่งกาย ครั้นเมื่อบุคคลเหล่านี้กลับสู่สังคมของตนเองก็นำวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาด้วย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มของการแพร่กระจายวัฒนธรรมสู่สังคมมลายูในจังหวัดปัตตานี

สำหรับอิทธิพลของวัฒนธรรมอาหรับที่มีต่อสังคมมลายูในจังหวัดปัตตานี มีดังต่อไปนี้

4.1 วัฒนธรรมด้านภาษา

4.1.1 อักษรอาหรับ

ก่อนศาสนาอิสลามจะถูกเผยแพร่ ภาษามลายูได้รับอิทธิพลจากภาษาสันสกฤตและภาษาชวาคุโน ตามความเห็นของวินสเต็ด (R.O. Winstedt, 1961 : 139) ที่ได้กล่าวถึงภาษาในสมัยนั้นว่า ภาษามลายูได้อักษรกวีและเทวนาครีเป็นตัวเขียน แต่หลังจากที่ศาสนาอิสลามถูกเผยแพร่ภาษาอาหรับในฐานะที่เป็นภาษาแห่งคำสอนของศาสนาอิสลามก็เริ่มเข้ามามีบทบาทแทนที่ภาษาสันสกฤตในหมู่ชาวมลายู จากนั้นอักษรอาหรับก็ได้ถูกนำมาใช้เป็นตัวเขียนในภาษามลายู โดยเรียกว่า อักษรยาวี คำว่า ยาวี เป็นคำที่มาจาก ยว ทวีป หมายถึง เกาะชวาเดี่ยตามความเห็นของยวาทะลาล เนห์รู (2537 : 386) ส่วนความหมายที่สองนั้นคำว่า ยาวี เป็นคำที่ชาวอาหรับใช้เรียกผู้คนที่ย้ายถิ่นมาอยู่ในเกาะสุมาตราที่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายู

ยาวี ในปัจจุบันเป็นคำที่ใช้เรียกอักษรอาหรับที่ใช้เขียนภาษามลายู มาจากคำว่า “ญวาระฮู” ซึ่งชาวอาหรับใช้เรียกเกาะสุมาตรารวมทั้งคาบสมุทรมลายูดังปรากฏในตำราอาหรับหลายเล่ม อาทิ มุญญิม อัลบุลดาน (Mu'jam al-Buldān) ของท่านยาคุต ตักวีม อัลบุลดาน

(Taqwīm al-Buldān) ของท่านอับดุลฟีดาอ์ และอรรริหุลละฮฺ (al-Rihlah) ของอิมาม บัญญูญะฮฺ เป็นต้น จากคำดังกล่าวชาวอาหรับได้ใช้เรียกคนที่อาศัยอยู่ในเกาะสุมาตราที่นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายู และหมายรวมถึงผู้ที่มีสีผิวเปลือกกลมุดก็ถือว่าเป็นชาวชวาเช่นเดียวกัน ดังนั้นทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชาวอาหรับจะเรียกยาวีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้คนหรืออื่น ๆ เช่น คนยาวี ภาษายาวี อักษรยาวี และกีตาบยาวี เป็นต้น ซึ่งชาวอาหรับได้ใช้คำว่า ยาวี ในความหมายของผู้คน และภาษาที่กลุ่มชนดังกล่าวใช้ โดยจะเรียกรวม ๆ ว่า คนยาวี ซึ่งหมายถึง คนอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และไทยมาจวบจนปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวอาหรับในประเทศซาอุดีอาระเบีย

อักษรอาหรับถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนเสียงในภาษาอาหรับ ดังนั้นในการนำอักษรดังกล่าวมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเสียงในภาษาอื่น อย่างเช่น เปอร์เซีย อูรดู ตุรกี อาเซอร์ไบจาน และมลายู จึงไม่สามารถแทนเสียงที่มีอยู่ได้ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ผู้ประดิษฐ์อักษรจึงต้องมีการดัดแปลงอักษรอาหรับเพิ่มเพื่อแทนเสียงที่ขาดหายไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการดัดแปลงอักษรในแต่ละภาษาได้ใช้วิธีการเดียวกัน คือ การเพิ่มจำนวนจุดหรือขีดอย่างเช่น ถูกดัดแปลงมาจาก ج และ ح ดัดแปลงจาก ع เป็นต้น โดยสันนิษฐานว่าชาวเปอร์เซียเป็นผู้ดัดแปลงเป็นภาษาแรกจากนั้นภาษาอื่นก็ได้ยึดแนวทางเดียวกันนี้ไปประยุกต์ใช้กับภาษาของตนสำหรับภาษามลายูได้ใช้วิธีการสองแบบ คือ

1. ยืมอักษรเปอร์เซียที่มีเสียงเหมือนกับภาษามลายู
2. ดัดแปลงอักษรใหม่โดยการเพิ่มจุด (ดูตารางที่ 9)

แม้ว่าเอสเอ็ม นาภิบ อัลออตตัส (S. M. Naquib al-Attas, 1969 : 27) กล่าวว่าคนมลายูได้คิดค้นอักษรใหม่ขึ้นมาอีก 5 อักษร คือ ج ڤ ڨ ڭ ڬ ส่วนฮัมดาน อับดุลเราะห์มาน (Hamdan Abdul Rahman, 1999 : 4) มีความคิดเห็นว่า อักษร ڤ ڭ ڬ นั้นยืมมาจากเปอร์เซีย ส่วน ڨ คนมลายูเป็นผู้คิดค้นขึ้นมาใหม่ แต่จากการศึกษาพบว่าอักษร ڤ และ ڨ เป็นอักษรที่ยืมมาจากอักษรเปอร์เซีย เนื่องจากเป็นเสียงเดียวกับที่มีในภาษามลายู ส่วนอักษร ڭ กับ ڬ เป็นอักษรที่คนมลายูดัดแปลงมาจากอักษรอาหรับ โดยการเพิ่มจุด กล่าวคือ ڭ ดัดแปลงมาจาก ڬ และ ڬ ดัดแปลงมาจาก ڭ ซึ่งวิธีการนี้ยังพบได้ในภาษาอื่น ๆ ที่ใช้อักษรอาหรับเป็นตัวเขียน อาทิ ภาษาอูรดู อาเซอร์ไบจาน ตุรกี เคิร์ด หรือแม้แต่ภาษาเซียวเอ้อจิง (Xiaoérjīng) และอุยฆูร์ (Uighur) ในตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศจีน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของโอมาร์ อาวัง (Omar Awang, 1978 : 3)

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบอักษรยาวีกับอักษรอาหรับ และเปอร์เซีย

ลำดับ	อักษรยาวี	ชื่ออักษร	อักษรเปอร์เซีย	อักษรอาหรับ
1		alif	ا	ا
2		ba	ب	ب

	-	-		-
3		ta	ت	ت
4		tha	ث	ث
5		jim	ج	ج
6		ha	ح	ح
7		kha	خ	خ
8		ca		-
9	د	dal	د	د
10	ذ	dhal	ذ	ذ
11	ر	ra	ر	ر
12	ز	zai	ز	ز
	-	-		-
13	س	sin	س	س
14	ش	shin	ش	ش
15	ص	sad	ص	ص
16	ض	dad	ض	ض
17	ط	ta	ط	ط
18	ظ	za	ظ	ظ
19	ع	'ain	ع	ع
20	غ	ghain	غ	غ
21	غ	nga	-	-
22	ف	pa	ف	ف (fa)
23	ق	qaf	ق	ق
24	ك	kaf	ك	ك
25	ك	ga		-
26	ل	lam	ل	ل
27	م	mim	م	م
28	ن	nun	ن	ن
29	و	wau	و	و
30	ه	ha	ه	ه
31	لا	lam-alif	-	-
32	ء	hamzah	-	ء

33	ي	ya	ي	ي
34	ن	nya	-	-

อักษรยาวีเป็นอักษรที่ถูกดัดแปลงมาจากอักษรอาหรับ ซึ่งเริ่มเข้าสู่คาบสมุทรมลายูตั้งแต่เริ่มแรกของการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม แม้ว่าอิสลามเริ่มถูกเผยแผ่ครั้งแรกเมื่อใดยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ แต่มีความเป็นไปได้ว่าอิสลามน่าจะถูกเผยแผ่ครั้งแรกในปีฮิจเราะฮ์ที่ 440 ซึ่งตรงกับคริสต์ศักราช 1104 อย่างไรก็ตามในส่วนของอักษรยาวีนั้นเชื่อว่าถูกนำมาใช้ในภาษามลายูหลังปีฮิจเราะฮ์ที่ 700 หรือประมาณศตวรรษที่ 14 ทั้งนี้อาศัยหลักฐานจากจารึกตรังกานู¹ ที่ระบุว่าจารึกเมื่อคริสต์ศักราช 1303 โดยจากจารึกสังเกตได้ว่าอักษรที่ใช้เขียนยังไม่มีการเติมจุดแต่ประการใด ซึ่งเหมือนกับระบบการเขียนในภาษาอาหรับยุคแรก ๆ หลังจากศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ระบบการเขียนอักษรยาวีก็ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายมาเป็นระบบการเขียนดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับจังหวัดปัตตานีอักษรยาวีถูกใช้เป็นครั้งแรกเมื่อใดไม่สามารถที่จะระบุอย่างชัดเจนได้ แต่จากหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการใช้อักษรอาหรับ ได้แก่จารึกบนหินหลุมศพของสุลต่านอิสมาอีล ซาห์ (ค.ศ. 1530-1564) ถึงกระนั้นหลักฐานดังกล่าวก็ไม่ได้ระบุปีที่ชัดเจนแต่อย่างใด ส่วนหลักฐานอื่น เช่น เหมยญที่ใช้ในราชอาณาจักรปัตตานี และจารึกประวัติศาสตร์ปัตตานี ต่างก็ถูกผลิต และจารึกในช่วงศตวรรษที่ 18 จึงสันนิษฐานได้ว่ามีการใช้อักษรอาหรับมาตั้งแต่หลังจากการรับนับถือศาสนาอิสลามไม่นาน และผลจากการเรียนการสอนศาสนาอิสลามที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งประกอบไปด้วย การฝึกอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน การเรียนรู้ภาษาอาหรับ รวมถึงคำสอนต่าง ๆ โดยอาศัยกระบวนการคัดลอกด้วยลายมือ จึงทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการเขียนไปด้วย และการฝึกฝนการเขียน การสะกดภาษาอาหรับนี้เองได้ถูกนำมาใช้เป็นอักษรยาวี ซึ่งใช้ทั้งทางศาสนาและในชีวิตประจำวันจวบจนปัจจุบัน และจากการที่อักษรยาวีถูกใช้บันทึกตำราศาสนาชาวมลายูจึงมักถือว่าอักษรยาวีเป็นอักษรที่ขลังและมีสิริมงคลซึ่งจะช่วยปกป้องจากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ในอดีตจึงนิยมใช้เป็นลวดลายตกแต่งอาคารบ้านเรือนให้มีความสวยงาม แต่ปัจจุบันนิยมใช้อักษรประดิษฐ์เป็นข้อความที่คัดลอกมาจากคัมภีร์อัลกุรอานแทน

ปัจจุบันอักษรยาวียังคงถูกใช้กันอย่างกว้างขวางในสังคมมลายูปัตตานี ทั้งในด้านศาสนา การศึกษา การค้า และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งแตกต่างจากสังคมมลายูในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ที่การใช้อักษรยาวีเกือบที่จะสูญหายไปแล้วเนื่องจากอิทธิพลของอักษรโรมัน แม้ว่าในสังคมมลายูปัตตานีจะมีการใช้อักษรยาวีกันอย่างแพร่หลายมาเป็นเวลายาวนาน แต่ก็ยังพบว่าระบบการเขียนยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของอับดุลเราะมัน เจ๊ะอารง (สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2549) ที่กล่าวว่า วิธีการสะกดนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ละคนจะเขียนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับว่าใครจะมีวิธีการสะกดอย่างไร

¹ ดูภาพในภาคผนวก

4.1.2 คำยืม

ในด้านคำศัพท์ คำหลายคำในภาษามลายูถูกแทนที่ด้วยภาษาอาหรับและภาษาเปอร์เซีย เนื่องจากภาษาอาหรับเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการทางด้านศาสนา และองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ ที่สำคัญในภูมิภาคมลายู ในยุคอิสลามนั้นคำศัพท์เฉพาะด้านในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้ถูกบัญญัติและเขียนในภาษามลายูเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านคำศัพท์อย่างรวดเร็ว ด้วยการยืมคำศัพท์ในสาขาวิชาต่าง ๆ มาจากอาหรับ อาทิ ศาสนศาสตร์ ปรัชญา จริยธรรม เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ภาษามลายูมีคำศัพท์มากขึ้น

ในช่วงเวลาตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา คำศัพท์ภาษาอาหรับหลายคำได้ถูกยืมมาใช้ในภาษามลายูโดยมีการปรับเปลี่ยนเสียงเพื่อให้เข้ากับเสียงในภาษามลายู จากการศึกษาคำยืมภาษาอาหรับในภาษามลายูถิ่นปัตตานีพบว่ามีความหมายหลายคำที่ถูกใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน โดยผู้ใช้มักไม่ทราบว่าคำ ๆ นั้นเป็นภาษาอาหรับ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เรียนภาษาอาหรับ เนื่องจากคำศัพท์ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับระบบเสียงในภาษามลายูถิ่นปัตตานี โดยกระบวนการยืมคำเริ่มจากการสอนศาสนาตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านภาษาอาหรับ และวิชาการศาสนาเป็นอย่างดี เมื่อสอนก็จะใช้วิธีการกล่าวถึงตัวบทที่เป็นภาษาอาหรับแล้วอธิบายด้วยภาษามลายูถิ่น² เมื่อกระบวนการนี้เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ทำให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์นั้น ๆ ได้ และเมื่อต้องการใช้คำเดิมในเวลาต่อมาก็ไม่ต้องอธิบายความหมายอีก จากนั้นผู้เรียนก็จะนำคำ ๆ นั้นไปใช้ในวงกว้างต่อไป³ ดังกลุ่มคำในตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับการกระทำ ความคิด และความรูสึก

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
บาเซ		ฟุ่มเฟือย
เบอชอบะ		คบเพื่อน
ตะเว		แย่ง
ตะเบ		ทำนายฝัน
บาสะฮ		โต้เถียง คัดค้าน
เบอชอระ		ประชุม
ตออะ		ภักดี
ตอเลาะ		ผลึก,หย่าร้าง

² สืบได้จากวิธีการสอนศาสนา ที่มีศูนย์กลางประจำจังหวัดปัตตานี

³ สัมภาษณ์รื้อวาน มะแซ 19 เมษายน 2550

ญาฮาน		ฉิบหาย,นรก
นาตีญะ		ผลสอบ
ปีเก		ความคิด
กอชะ		คิดไว้ในใจ
อีเกอละ		สุจริตใจ
กอยา		จินตนาการ
นียะ		ตั้งใจ,เจตนา
บาเตน		จิตใจ
อากา		สติปัญญา
นาปี		ปฏิเสธ ไม่ยอมรับ
นาฮะ		เคราะห์ร้าย
นุญง, นุญม		ดูหมอง
ฮีกือมะ		อภินิหาร
อาชิมะ		ผ้ายันต์
นาเซะ		โชคชะตา
ฮาแกกะ		ความจริง
รือแซ		ความดีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ
เซาะ		สงสัย
กือวาเต		เป็นห่วง
นัฟซู		ตัณหา,อารมณ์
ลาชะ		รู้สึกซาบซ่านถึงใจ, อร่อย
ดาชะ		สังเวช
แฮแม		สงสัย
ยาเก็ง		แน่ใจ
ชาฮาวะ		อารมณ์ใคร่
วาชัวะ		ลึกลับใจ

ตารางที่ 11 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับชื่อเฉพาะ และชื่อสถานที่

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ดีอะเซ		ชื่อนบิอดีร์ส
แอเซาะ		ชื่อภรรยาของท่านนบีมุฮัมมัด
ญิง		ปีศาจ
ดอแมะ,ดอแม,ดอรรอแม		บ่าวของผู้ทรงเมตตา
ไซตง		ชื่อสำหรับผู้หญิง, มะกอก
กีบะฮ		แกะ
ปาเลสเตง		ปาเลสไตน์
บัยตุลเลาะฮ		หินดำกะอูบะฮ
แมแด		สนาม
มะกือตะ		สำนักงาน
วอกะ		ศาลา
คอแด		ทาส, คนใช้
กูโบ		สุสาน
มัสญะ		มัสยิด
ซูโตะฮ		ดาดฟ้าของตึก
วาตี,วอดี		โอเอซิส
ดาโอะ		ชื่อสำหรับผู้ชายมาจากชื่อนบิตาวูด

ตารางที่ 12 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และข้อบัญญัติต่าง ๆ

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ปือร็อกะ		เป็นมงคล
ตักวา		ความยำเกรงต่อพระเจ้า
ตอบะ		ขอภัยโทษต่อพระเจ้า
อาญา		เวลาที่พระเจ้าลิขิตไว้
อาเค-ระ		ภพหน้า
ซาฟาอะ		ความช่วยเหลือจากศาสดา

ฆออิบ		สิ่งเร้นลับ
ชาฮาดะ		การกล่าวปฏิญาณ
เราะมะ		สรรพสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
วาฮี, วาฮยู		วิวรณ์จากพระเจ้า
วูยู		การมี
ซีเกอร์		กล่าวสรรเสริญ
เตาเฮต, ตอเฮะ		เอกภาพ
อาเกเตาะ		หลักการศรัทธา
อาร์ช		บัลลังก์ของพระเจ้า
อีแม		ความศรัทธา
ปาฆือดู		ศาสนิกภาคบังคับ
มาซาฮับ		นิกายในศาสนา
ซารีอะ		บัญญัติศาสนา
เซาะ		ถูกต้องตามหลักศาสนา
บือตือเอาะ, บือตะอะฮ		อูตริ
ตาก็อลี		เชื่ออย่างไม่มีเหตุผล
วอยิ		สิ่งที่ต้องทำในทางศาสนา
วุดุด		อาบน้ำละหมาด
บาดา		การปฏิบัติศาสนากิจเป็นโมฆะ
อามา		การปฏิบัติศาสนากิจ
มากือโรฮ		สิ่งที่ควรละเว้น
มูรือตะ		ออกนอกศาสนา
ซาระ		กฏบัญญัติ
ฮายี		พิธีฮัจญ์

ตารางที่ 13 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับการศึกษา

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
แปเกาะฮ		วิชาหลักกฎหมายอิสลาม
ตาญวิ, ตาจวิ, ญวิ		วิชาว่าด้วยการอ่านอัลกุรอาน
ตะระะ		คำจำกัดความ
กีตะ		ตำราศาสนา
อีญาชะฮ		ใบประกาศนียบัตร
ปารออะะ		วิชาว่าด้วยการแบ่งมรดก
ตาปือเซ, ปือเซ		การอธิบายอัลกุรอาน
บะ		บท, เรื่อง, บรรพ
ตาเราะ		ประวัติ, วิชาประวัติศาสตร์
อีลือมุง		ความรู้, วิชาความรู้
กอแต		จบจากการเรียนอัลกุรอาน
ปาเลาะ		วิชาดาราศาสตร์
ชอระ		วิชาอักขระวิธี
กอซีเตะฮ		บทกลอน, ร้อยกรอง
เบอชะแอ		รายโคลง
รือวะยะฮ		เรื่องราวที่เล่าสู่กันมา, นิยาย
มืองาปา, งาปา		ท่องจำ
ฮีกายะฮ		พงศาวดาร, ตำนาน

ตารางที่ 14 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับชื่อวันเดือนปี เวลา และการคำนวณ

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ฮือมาอะ		วันศุกร์
อาฮะ		วันอาทิตย์
ฮือนา		วันจันทร์
ฮือลาซอ		วันอังคาร
ราบู		วันพุธ

กอมิส		วันพฤหัสบดี
ชะตุ		วันเสาร์
มุฮาแร		เดือนแรกของปฏิทินอาหรับ
ชอปา		เดือนที่สองของปฏิทินอาหรับ
รอบิอุลอาวา		เดือนที่สามของปฏิทินอาหรับ
รอบิอุลอาเค		เดือนที่สี่ของปฏิทินอาหรับ
ยามาดิลอาวา		เดือนที่ห้าของปฏิทินอาหรับ
ยามาดิลอาเค		เดือนที่หกของปฏิทินอาหรับ
ราญะ, รอญะ		เดือนที่เจ็ดของปฏิทินอาหรับ
ชะแบ		เดือนที่แปดของปฏิทินอาหรับ
รอมาดอน, รอมแด		เดือนที่เก้าของปฏิทินอาหรับ
ชาวา		เดือนที่สิบของปฏิทินอาหรับ
ซุลแก๊ะเตาะฮ์		เดือนที่สิบเอ็ดของปฏิทินอาหรับ
ซุลฮิญญะฮ์		เดือนที่สิบสองของปฏิทินอาหรับ
ฮีย็ือเราะฮ์		ศักราชอิสลาม
อาเค		สาย, สูดท้าย
อาวา		ต้น, เดิมที
ชาแม		สมัย
อาฮัลลี		แรกเริ่มเดิมที, บรรพกาล
ออมอ		อายุ, ระยะเวลา
วาก็ือตุ		เวลา, สมัย
ดอระ		คุณ
ญ็ือม็ือเลาะฮ์		รวมทั้งหมด
บาก็		แบ่ง, จำนวนที่เหลือ
ญาดูวา		ตาราง, กำหนดการ
ฮีชะ		คำนวณ

ตารางที่ 15 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
แคเมะฮ		เต็นท์
กาแล		ดินสอ
ดาวะ		หมึก
กีซี		เก้าอี้
รุฮา		ที่วางอัลกุรอาน
มอไฮ		ตราประทับ
บูเวะฮ ซือแบะฮ		ลูกประคำ
ซอละ		ไม้กางเขน
อาลามะ		เครื่องหมาย
อาละ		เครื่องมือ, อุปกรณ์
ซ็อยาเดะฮ		พรมปูละหมาด
บาตู มารีอมา		หินอ่อน
ฮาวอ		อากาศ
โละฮ		กระดานชนวน

ตารางที่ 16 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับสังคม เครือญาติ และฐานะ

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
อาดะ		มารยาท
อาค็อละ		จริยธรรม
ยี่แร		เพื่อนบ้าน
นีเกะฮ		แต่งงาน
มารูเวะฮ		ศักดิ์ศรี, เกียรติ
กา-อง		กลุ่ม, พวก
วอลีเมะ		งานแต่งงาน
อาอิ		อับอาย, น่าละอาย
คอลลี		ลุง, อา

ซูรีญะ		ทายาท
อาฮาลี, อะฮลี		นัก, ผู้เชี่ยวชาญ, สมาชิก
กีอรอบะ, กือราบะ		ญาติ
วอเฆะ		ญาติพี่น้อง
นาปือเกาะฮ		ค่าเลี้ยงดู
ปาเก		คนยากไร้
อาแว		สามัญชน
มะรุฮ		มีชื่อเสียง, ความดี
ตาระฮ		ฐานะ, ยศ, คนมีฐานะ
มือซื่อเกง		คนยากจน
ซอไฮ		มีชื่อเสียง, โด่งดัง

ตารางที่ 17 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครองและการทหาร

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ตาดือเบ		ปกครอง, บริหาร
ฎอละ		รุ่งโรจน์, ราชวงศ์
อาเด		ยุติธรรม
มุเกง		หมู่บ้าน
ซูลือแต, ซือแต, ซึลแต		สุลต่าน
ดาอีเฆาะ, แตะเฆาะ		อำเภอ
กอลีเปะฮ		เจ้าผู้ครองนคร, กาหลีบ
อาแม		สันติสุข
ซียาชะ		สืบสวน
ฆะยะ		ราษฎร
วีลายะฮ		จังหวัด, รัฐ, มลรัฐ
ญีฮะ		การต่อสู้ในหนทางศาสนา
วอเก		ผู้แทน

อาช็อกกา		ทหาร
----------	--	------

ตารางที่ 18 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับร่างกาย และลักษณะนิสัย

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
บาแด		ร่างกาย, หน่วยงาน
นาปะ		ลมหายใจ
ชีปะ		ลักษณะ
โรสะฮ		วิญญูณ
บาเค		ชี้เหนี่ยว
กูวะ		แข็งแรง
มาญีอุนง		บ้า, เจ้าอารมณ์
ญาชะ		ร่างกาย
ฮาล็อง, ล็อง		ลูกกระต๊อ
ฮาญะ		ชีวิต
วาญะ		หน้า
ดอแอะ		อ่อนแอ
อามานะฮ		ความน่าเชื่อถือ
แฮบะ		สง่างาม

ตารางที่ 19 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับสำนวน คำพูด

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ปาชะฮ		พูดคล้อง
กือลีเมะฮ		คำ, วลี, ประโยค
รอบบี		พระเจ้าของข้า
ลาปา		กล่าวคำ
วาลา		ถึงแม้ว่า, แม้กระนั้น
บาลาฆะฮ		วาทิลปี
มีซา		สมมุติ, ตัวอย่าง

ลีละ, ลิลเลาะฮ์		ด้วยพระเจ้า
ลอรุ		ภาษาถิ่น
ยะนิง		คือว่า

ตารางที่ 20 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม และศาลยุติธรรม

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ปาเซาะฮ์		ฟ้องหย่าสามี
ดะวอ		เรียกร้อง, อ้าง
กอดี		ผู้พิพากษา
ปือตูวอ		คำวินิจฉัยชี้ขาด
มะฮกามะฮ์		ศาลพิพากษา
ฮาเก็ง		ผู้พิพากษา
รือแญ		การลงโทษผู้กระทำผิดประเวณี
ชือฮาเก็ง		ศาล
ฮุกงแม		คำพิพากษา
วาชียะ		พินัยกรรม, คำสั่งเสีย

ตารางที่ 21 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ฮีญะ		ผ้าคลุมผมของสตรีมุสลิม
ตือรือบุ		หมวกแดงที่มีพู่
กือปีเยาะฮ์		หมวกขาวของชายชาวมุสลิม
ยูเบาะฮ์		เสื้อคลุม, เสื้อครุย
ชือฮือแบ		ผ้าขาวที่ใช้โพกหัวของชายมุสลิม
แอกา		เสวียนคาดศีรษะ
บายู โตะ		เสื้อคลุมยาว
ดูวาเราะฮ์		ผ้าคลุมสตรีมุสลิม
ชือลูวา		กางเกง

กาเองมานะ		ผ้าเช็ดหน้า
-----------	--	-------------

ตารางที่ 22 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับสุขภาพ และการแพทย์

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
มีอนาระ, ฏอระ		ลูกกลม
แฮฮะ		สุขภาพสมบูรณ์
มายุง		ยาแผนโบราณ
วาระ		โรคร้าย
กอซียะ		สรรพคุณ
มูญาระ		แก้โรคได้ซังก
วอเซ		โรคริตสีดวงทวาร
ตา-อุง		อหิวาตกโรค

ตารางที่ 23 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับอาหาร และผลไม้

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
บูเวะฮ ตามา		อินทผลัม
บูเวะฮ ตอเปะฮ		ลูกแอปเปิล
บูเวะฮ ชาเบะ		องุ่น
บูเวะฮ ไชตง		ลูกมะกอก
ซูร่อ		ชื่อขนมหวานมักทำในช่วงเดือนแรกของปีอิสลาม
บูเวะฮ กุลดี		ผลไม้ที่นปีอาดัมกลืนเข้าไป

ตารางที่ 24 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับประเพณี และการละเล่น

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
อีดีลฟิตรี		วันตรุษหลังจากการถือศีลอด
อีดีลอัตฮา		วันตรุษหลังจากประกอบพิธีฮัจญ์
เมาะโละ		เมาลิด
นาเซะ		การขับร้องประสานเสียง

อาดะ		ประเพณี,ธรรมเนียม
ดีเก		การขี้บร้องหมู่, ลีเก

ตารางที่ 25 ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การค้า

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
อาเซ		ภาษี
แรบอ		ดอกเบี้ย
ชื้อแรกะ		บริษัท, ห้างหุ้นส่วน

ตารางที่ 26 ตัวอย่างคำอื่น ๆ

ภาษามลายูถิ่น	ภาษาอาหรับ	ความหมาย
ยือนิฮ		ชนิด
คูซุฮ		เฉพาะ
มะนอ		ความหมาย
มาซาอาเลาะฮ		ปัญหา, ประเด็น
นาเด		น้อยราย, หายาก
ซอแฮะฮ		แน่ชัด
กอบา, คอบา, กาบา		ข้าวคราว
อาชะฮ		ฐาน
มากือซุ		จุดประสงค์
มุเก็ง		เป็นไปได้
มุชื้อแลสะ		ประโยชน์, นโยบาย
ซาบะ, ซาเบะ, ชื้อบะ		เพราะ, สาเหตุ
ฮา		เรื่อง, เรื่องราว
มุชื้อตาเฮ		เป็นไปได้

4.2 วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย

การแต่งกายของชาวมลายูในจังหวัดปัตตานีก่อนได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอาหรับนั้น ผู้ชายนิยมแต่งกายด้วยชุดปูดอปอดอง ประกอบด้วย เสื้อคอกลมสีขาว ผ้าหน้ายาวพอสมควร ติดกระดุมสามเม็ด แขนสั้น ส่วนผ้าที่นุ่งมีลักษณะเหมือนผ้าขาวม้า มีสีสันค่อนข้างฉูดฉาด มักเย็บเป็นถุง ใช้นุ่งทับบนเสื้อ โดยเวลานุ่งต้องให้ชายทั้งสองข้างห้อยอยู่ตรงกลางเป็นมุมแหลม (ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าปูดอปอดอง) มีผ้าย้อมเป็นผ้าจากเมืองจันคล้ายแพรดอกในตัวหรือไหม เป็นผ้าที่มีขนาดเล็กกว่านุ่งทับบนผ้าปูดอปอดองอีกชั้นหนึ่ง เสร็จแล้วเห็นบกริชหรือหอกด้วยก็ได้ การแต่งกายแบบนี้นิยมใช้ผ้าस्ताงโปกคีระจะเป็นรูปต่าง ๆ ซึ่งการแต่งกายในลักษณะนี้ปัจจุบันยังเห็นได้ในสังคมอินโดนีเซีย นอกจากนี้ยังมีภาพวาดขบวนเสด็จประพาสของราชินีฮิยา เป็นรูปชายแต่งกายโดยใช้ผ้าโปกคีระ ซึ่งในสมัยนั้นอาจจะยังไม่นิยมสวมหมวกกปิเยาะห์ ในขณะที่เดียวกันจากภาพถ่ายเจ้าเมืองของ 7 หัวเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สะท้อนให้เห็นการใช้หมวกรูปทรงต่าง ๆ โดยเฉพาะหมวกชอเก๊ะเริ่มปรากฏให้เห็นแล้ว⁴

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชนชั้นปกครองและข้าราชการนิยมใช้ผ้าโปกคีระเมื่อแต่งกายด้วยชุดท้องถิ่นและชุดเครื่องแบบข้าราชการ จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มมีการแต่งกายด้วยชุดสากลนิยมและชุดข้าราชการมักใช้หมวกชอเก๊ะ ซึ่งทำด้วยผ้ากำมะหยี่สีดำ ส่วนประชาชนสวมเสื้อแขนสั้น นุ่งผ้าตาหมากรุกและโปกคีระ หรือสวมหมวกชอเก๊ะ โดยนิยมใช้เวลาออกนอกบ้าน รวมทั้งไปละหมาดที่มัสยิด ต่อมาความนิยมลดลงเนื่องจากหมวกกปิเยาะห์เริ่มเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น เดิมหมวกกปิเยาะห์ใช้ในกลุ่มโต๊ะครูและโต๊ะปาแก⁵ และค่อย ๆ ขยายไปสู่บุคคลทั่วไป

4.2.1 หมวกกปิเยาะห์

กปิเยาะห์เป็นคำที่กลายเสียงมาจากคำว่า กูฟิยะฮู ในภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึงเมืองกูฟะฮู ในประเทศอิรัก ซึ่งถือเป็นแหล่งผลิตหมวกที่ดีที่สุด ในสมัยราชวงศ์อับบาซียะฮู โดยชาวเมืองดังกล่าวได้ใช้คำว่ากูฟิยะฮูในความหมายของสิ่งทีครอบบนศีรษะหรือหมวกนั่นเอง และจากหลักฐานซึ่งเป็นรูปแกะสลักในสมัยอัสสิเรียนได้แสดงให้เห็นว่าชาวอาหรับนั้นมีการสวมกปิเยาะห์และใช้เสวียนคาดศีรษะเช่นเดียวกับที่ปรากฏในปัจจุบัน

อนึ่งสำหรับชื่อที่ใช้สำหรับเรียกหมวกของชาวอาหรับจะมีอยู่หลายคำด้วยกันโดยจะขึ้นอยู่กับพื้นที่ อาทิ ในอิรักเรียกว่ากูฟิยะฮู ในสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เรียกว่าเกะห์ฟิยะฮู ใน

⁴ ดูภาพที่ 8, 9 ในภาคผนวก

⁵ นักศึกษาศาสนาตามปอนาะ

โอมานเรียกว่ากุมมะฮฺ และในซาอุดีอาระเบียเรียกว่ากัฟฟียะฮฺ เป็นต้น สำหรับกปิเยาะห์ใน
สำเนียงของมลายูปัตตานีเป็นคำที่มาจากกัฟฟียะฮฺในสำเนียงของชาวซาอุดีอาระเบีย

สำหรับการใช้หมวกกปิเยาะห์นั้น มีเหตุผล 2 ประการด้วยกัน ประการแรก ชาว
อาหรับใช้กปิเยาะห์ครอบศีรษะเพื่อป้องกันความร้อนโดยเฉพาะในฤดูร้อน ความเย็นในฤดูหนาว
และป้องกันฝุ่นผงโดยใช้ร่วมกับผ้าโพกศีรษะ ซึ่งเป็นเหตุผลทางสภาพอากาศ สำหรับปัจจุบันชาว
อาหรับจำเป็นต้องใช้เครื่องสวมศีรษะเวลาที่ออกจากบ้าน ฉะนั้นกปิเยาะห์จึงถูกใช้สวมเพื่อจัดให้
ผมเป็นระเบียบเพื่อที่จะคลุมทับด้วยชุดเราะฮฺ หรือซุมาฮฺ แล้วคาดด้วยเสวียน หรือใช้ผ้าพันทับ
ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผ้าที่สวมทับดังกล่าวหลุดออกจากศีรษะ ซึ่งชาวอาหรับเองได้ใช้รูปแบบต่าง ๆ นี้มา
เป็นระยะเวลายาวนาน

ประการที่ 2 เป็นเหตุผลทางด้านศาสนาเนื่องจากมุสลิมส่วนใหญ่นิยมสวมใส่กปิ
เยาะห์ในขณะละหมาดโดยเฉพาะในกลุ่มของมุสลิมอินเดีย ปากีสถาน ที่ถือว่าในขณะละหมาดนั้น
จะต้องสวมหมวกเสมอ

หมวกกปิเยาะห์ที่ใช้มีหลายรูปแบบด้วยกัน ดังนี้ 1. กปิเยาะห์ที่ทำมาจากผ้า
ธรรมดาสีขาวและไม่มีการตกแต่งใด ๆ 2. กปิเยาะห์ผ้าแบบหนาและมีการปักลวดลาย เป็น
หมวกที่มีลักษณะเดียวกับที่พบในจังหวัดปัตตานีหรือจังหวัดอื่น ๆ โดยทั่วไป 3. กปิเยาะห์แบบ
โอมานซึ่งมีใช้กันมากในกลุ่มของชาวโอมาน ชันชีบา และแอฟริกาตะวันออก โดยกปิเยาะห์แบบ
ผ้าจะมีส่วนประกอบ 2 ส่วนคือ ส่วนฐาน และส่วนบน หรือส่วนหัว 4. กปิเยาะห์แบบถัก ซึ่งจะมีสี
และลวดลายขึ้นอยู่กับด้ายที่ใช้ถักและความต้องการของผู้ใช้ 5. กปิเยาะห์แบบแพชั่น เป็นหมวกที่
เน้นสีฉูดฉาดและลวดลายที่สวยงาม (ประเสริฐ บินรัตแก้ว, (สัมภาษณ์) 20 มิถุนายน 2550)

การใช้หมวกกปิเยาะห์ของชาวมลายูในจังหวัดปัตตานีนั้นส่วนใหญ่จะใช้เนื่อง
ด้วยเหตุผลทางด้านศาสนาเป็นหลัก โดยเฉพาะในการละหมาดเนื่องจากเวลาสุญูด (ก้มกราบ)
หากเส้นผมมาปิดหน้าผากแม้เพียงเล็กน้อย ก็ทำให้การละหมาดเป็นโมฆะ ฉะนั้น กปิเยาะห์จึงถูก
ใช้สำหรับรวบผมเอาไว้ไม่ให้ปรกลงมาปิดหน้าผาก เพื่อทำให้การละหมาดนั้นสมบูรณ์ และเหตุผล
อีกประการก็คือเชื่อว่าใส่แล้วได้บุญ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติตามสุนนะฮฺ (แบบฉบับ) ของท่าน
ศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจอร์จัน บัวแก้ว และคณะ, (2549 : 33) และ
ความเข้าใจของชาวบ้านทั่วไปที่มักมองว่าการสวมหมวกเป็นเงื่อนไขที่ต้องกระทำเวลาละหมาด ซึ่ง
ก็สอดคล้องกับคำกล่าวของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
และรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร, (2547 : 33) ได้เขียน
ไว้ว่า

“...เรื่องสมายังก็ต้องใช้หมวกกปิเยาะห์ หมวกแก้บใช้
ไม่ได้ เพราะอะไรล่ะ? ก็ทราบไม่ถึง นี่เป็นเครื่อง
ประกอบศาสนาผู้กลับจากเมกกะใหม่ ๆ...”

คำพูดดังกล่าวแม้ว่าจะเป็นคำพูดที่นานมาแล้ว แต่ก็แสดงถึงความเข้าใจของบุคคลทั่วไปในเริ่มแรกที่มีการใช้หมวกปิเยาะห์ ซึ่งต่อมาความเข้าใจเดียวกันนี้ได้รับการสืบทอดต่อมาจวบจนปัจจุบันว่าหมวกปิเยาะห์เป็นเครื่องแต่งกายอย่างหนึ่งสำหรับการละหมาดจะไม่สามารถสวมไม่ได้ ขณะเดียวกันจะใช้หมวกอื่นสวมแทนก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยก็เคยประสบกับตัวเองในพื้นที่อำเภอมาฮอ โดยระหว่างที่ขอทำการละหมาด เจ้าของบ้านก็นำผ้าโสร่งพร้อมหมวกปิเยาะห์มาให้ ผู้วิจัยบอกว่าไม่เป็นไรเพราะกางเกงยังสะอาดอยู่ และปรกติผู้วิจัยก็ไม่สวมหมวกอยู่แล้ว แต่เจ้าของบ้านก็ยังบอกในความหมายที่ว่า ไม่สวมไม่ได้เดี่ยวการละหมาดจะไม่สามารถ ซึ่งความเข้าใจของผู้คนทั่วไปก็ยังคงเป็นเช่นนี้

จากการศึกษาลักษณะการแต่งกายของท่านศาสนทูต ﷺ โดยรวมพบว่า ท่านมักจะสวมเสื้อคลุมและเสื้อผ้าธรรมดา ซึ่งจากแนวทางดังกล่าวแสดงถึงการแต่งกายที่เกิดจากเหตุผลทางด้านภูมิอากาศเป็นหลัก เนื่องจากวิธีการใช้เสื้อผ้าของท่านถือเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายมากที่สุด โดยลักษณะของเสื้อผ้าที่ใช้มีความพอดีกับร่างกายไม่ยาวหรือสั้นจนเกินไป ทั้งนี้เพื่อไม่ให้โดนความร้อนหรือความเย็นต่ออากาศภายนอกมากเกินไป สำหรับผ้าโปกศีระชะ (อิมามะฮู) ก็มีขนาดพอดีสำหรับป้องกันอันตรายจากความร้อนหรือความหนาวเย็นภายนอก และท่านจะนำปลายหนึ่งมาพันใต้คางของท่านซึ่งการกระทำเช่นนั้นก็มีประโยชน์หลายประการคือ เป็นการปิดกั้นไม่ให้ความร้อนหรือความเย็นมากระทบกับบริเวณต้นคอ ทำให้ผ้าโปกศีระชะแน่นหนามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาขี้อูฐ ขี่ม้าหรือลา หรือบางครั้งท่านเคยนุ่งผ้าโสร่ง ที่ไม่ได้เย็บเป็นถุง ซึ่งก็เป็นลักษณะการแต่งกายของชาวอาหรับโดยทั่วไป รวมทั้งในปัจจุบันหากสังเกตในมัสญิดอัลหะรอหม นครมักกะฮ์ ก็จะพบว่าตำรวจที่คอยรักษาความปลอดภัยให้แก่อิหม่าม และพนักงานทำความสะอาดมัสญิด บุคคลเหล่านั้นทำการละหมาดในชุดทำงานของตัวเอง เพียงแต่หมุนหมวกแก่ปีที่ตัวเองครอบจากด้านหน้าไปไว้ด้านหลัง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการสวมหมวกปิเยาะห์เป็นเพียงวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างหนึ่งของชาวอาหรับ ซึ่งผู้วิจัยเองเห็นว่าการสวมหมวกปิเยาะห์เป็นประเพณีการแต่งกายที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติหรือคำสอนของศาสนาอิสลามแต่อย่างใด

4.2.2 ผ้าโปกศีระชะ

ผ้าโปกศีระชะ มีลักษณะเป็นผ้าสี่เหลี่ยมด้านเท่า มีขนาด 1.3 เมตร ใช้สำหรับคลุม หรือพันศีรษะ โดยมีรูปแบบการคลุมที่หลากหลายซึ่งจะขึ้นอยู่กับพื้นที่ และลักษณะงานของผู้ใช้ อาทิ กลุ่มชาวประมง และช่างฝีมือ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้นิยมคลุมโดยใช้ชายผ้าส่วนที่เหลือพันรอบศีรษะ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการทำงานที่ต้องการความคล่องตัว โดยเรียกลักษณะการพันในแบบนี้ว่าตุร์บันด์ (Turban) หรือสิร์บ้านในภาษาไทยและภาษามลายูถิ่น สำหรับพนักงานบริษัท และบุคคลทั่วไป นิยมคลุมโดยการพับมุมผ้าเข้าหากันเป็นรูปสามเหลี่ยมแล้วคลุมศีรษะจากนั้นคาดด้วยเสวียนเชือกสีดำ (‘Iqāl) ทั้งนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกัน คือ ผ้าสีขาว เรียกว่า “ซุตเราะฮ์ฮู”

(Ghutrah) ส่วนผ้าลายขาวสลับแดง เรียกว่า “ชุมาม” (Shumāgh) หรือ “หัทฏาะฮ์” (Ḥaṭṭah) นอกจากลายขาวสลับแดง แล้วยังมีลายขาวสลับดำ ซึ่งนิยมใช้กันในหมู่ชาวปาเลสไตน์ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ (Palestine Liberation Organization) และสัญลักษณ์ทางการเมืองของชาวปาเลสไตน์ นอกจากนี้ยังพบการใช้ผ้าลายดังกล่าวในกลุ่มของชาวอิรักอีกด้วย โดยสรุปการใช้ผ้าคลุม และพันศีรษะนั้นเป็นที่นิยมในกลุ่มประเทศอาหรับแถบอ่าวเปอร์เซีย และคาบสมุทรอาหรับ

การโพกศีรษะนิยมกันมากในประเทศโอมาน เยเมน และบางพื้นที่ของประเทศสหรัฐอเมริกาอเมริกา โดยจะเรียกการโพกศีรษะว่า “อิมามะฮ์” หรือ “อิมามะฮ์ หะมะดานียะฮ์”

สำหรับจังหวัดปัตตานีผ้าพันศีรษะจะเรียกว่า “ซื่อฮือแบ” มาจากคำว่า ซิรบาน ซึ่งชาวอาหรับใช้เรียกการโพกศีรษะแบบเปอร์เซีย สังเกตได้ว่าชื่อที่ชาวมลายูใช้เรียกแตกต่างกันไปจากชาวอาหรับ ที่โดยทั่วไปจะเรียกการโพกศีรษะว่า “อิมามะฮ์” หรือ “อิมามะฮ์ หะมะดานียะฮ์” โดยการพันศีรษะเป็นเครื่องหมายแสดงว่าเป็นหะยี หรือผ่านการประกอบพิธีหัจญ์มาแล้ว ซึ่งจะพบได้ทั่วไปในกลุ่มของโต๊ะครู และผู้นำศาสนา สำหรับรูปแบบในการพันมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบของชาวเยเมน นอกจากนี้ยังมีการใช้ผ้าชุดเราะฮ์ฮุคคุมศีรษะซึ่งเหมือนกับวิธีการคลุมของอุละมาอ์ในประเทศซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และคูเวต แต่พบได้น้อยมาก

4.2.3 เสื้อโด้บ

เสื้อโด้บ มีลักษณะเป็นเสื้อยาวกรอมเท้า แขนยาวทรงกระบอก มีทั้งคอกลม และคอปก ผ่าด้านหน้าประมาณ 1 ฟุต หรือบางแบบอาจผ่าตลอด ทำจากผ้าฝ้ายสีขาว และผ้าขนสัตว์ บางประเทศอาจมีพู่ห้อยไว้สำหรับพรมน้ำหอม ในประเทศอาหรับเรียกเสื้อชนิดนี้ว่า “ดิชดาชะฮ์” (Dishdāshah) หรือ “โธบ” (Thowb) ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวอาหรับส่วนใหญ่ในกลุ่มประเทศบนคาบสมุทรอาหรับ ซึ่งประกอบด้วย ซาอุดีอาระเบีย คูเวต บาห์เรน กาตาร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ โอมาน และเยเมน เนื่องจากตัวเสื้อแบบนี้ช่วยป้องกันผิวหนังจากอากาศที่ร้อนได้ดี และในฤดูหนาวชาวอาหรับก็นิยมสวมเสื้อโด้บหนาที่ทำจากขนสัตว์เพื่อช่วยสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย

ในจังหวัดปัตตานีเรียกเสื้อชนิดนี้ว่า “โด้บ” ซึ่งเรียกตามสำเนียงของชาวอียิปต์ เป็นเสื้อที่โต๊ะครู อุस्ताส ที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศอาหรับนิยมสวมใส่ โดยสวมเข้าชุดกับหมวกกปิเยาะห์ และผ้าเชอเมอแบ ในกรณีบุคคลทั่วไปนิยมสวมใส่เฉพาะเวลาละหมาดเนื่องในวันอีดิฟิตร อีดอัฎฮา และอาจมีการสวมใส่บ้างในละหมาดวันศุกร์

4.2.4 เสื้อคลุม

บิชต์ (Bisht) เป็นคำที่ชาวอาหรับใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อเรียกเสื้อคลุม คำว่า (Bisht) มาจาก (Busht) ในภาษาเปอร์เซียหมายถึง ข้างหลัง, ด้านหลัง หรือสิ่งทีนำมาคลุมหลัง โดยปริยายหมายถึง เสื้อคลุม นอกจากนี้ยังมีบางทัศนะเห็นว่า คำว่า (Bisht) มาจากชื่อของเผ่าบุชต์ในอัฟกานิสถาน เนื่องจากมีลักษณะเด่นตรงที่ชนเผ่านี้ชอบสวมเสื้อคลุม แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงการติดต่อทางการค้าระหว่างอาหรับกับเปอร์เซียที่มีมาอย่างยาวนานแล้วสรุปได้ว่าคำดังกล่าวเป็นคำเปอร์เซีย นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ในภาษาเปอร์เซียอีกมากมายที่อาหรับยืมไปใช้ในภาษาของตน นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกอื่นอีกคือ มิชละหุ (Mishlah) ซึ่งนิยมเรียกกันในประเทศซาอุดีอาระเบีย ส่วนภาษากลางเรียกว่า “อะบาอะฮุ” (‘Abā’ah)

บิชต์ หรือ มิชละหุ เป็นเสื้อคลุมยาวผ่าหน้าตลอด ตัดเย็บโดยไม่มีแขนแต่จะใช้วิธีเปิดด้านข้างเอาไว้สำหรับสอดมือออกเวลาสวมใส่ โดยจะสวมเข้าชุดกับชุดเราะฮุ หรือ ซุฆาม และเสวียนคาดศีรษะ หรืออาจไม่ใช้เสวียนก็ได้ สำหรับการสวมใส่ชาวอาหรับเบดูอินจะสวมเสื้อคลุมนี้อยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะช่วงเดินทาง ทั้งนี้เนื่องจากสำหรับผู้ที่เดินทางในทะเลทรายนั้นเสื้อคลุมสามารถเป็นเครื่องป้องกันความร้อนจากแสงแดดได้เป็นอย่างดี และในยามพักผ่อนก็สามารถใช้ปูเป็นเสื่อสำหรับรองนั่ง และตอนกลางคืนก็ยังสามารถใช้เป็นผ้าห่ม ยิ่งไปกว่านั้นบางคนยังใช้เสื้อคลุมกางเป็นเต็นท์ที่ปักส่วนตัวระหว่างเดินทางในตอนกลางวัน รวมถึงยังใช้เป็นเครื่องป้องกันอันตรายที่เกิดจากพายุทรายให้ชาวอาหรับเบดูอินได้อีกด้วย

ส่วนชาวอาหรับเมือง ในอดีตเสื้อชนิดนี้ผู้คนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ นิยมสวมกันอย่างแพร่หลาย แต่ในปัจจุบันเสื้อคลุมชนิดนี้ได้กลายเป็นเสื้อคลุมที่ใช้เฉพาะสำหรับผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในสังคม อาทิ กษัตริย์ รัฐมนตรี คณะทูต และนักการศาสนา เป็นต้น ซึ่งเสื้อคลุมเป็นเครื่องแสดงถึงฐานะทางสังคม แต่สำหรับประชาชนทั่วไปมีการสวมเสื้อคลุมเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญเท่านั้น อาทิ วันอีด พิธีแต่งงาน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นที่นิยมเฉพาะประเทศบนคาบสมุทรอาหรับ เช่น ซาอุดีอาระเบีย โอมาน คูเวต กาตาร์ บาห์เรน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เท่านั้น ส่วนประเทศอาหรับอื่น ๆ พบได้ในกลุ่มนักการศาสนา

จังหวัดปัตตานีเรียกว่า “ญูเบาอะฮุ” ซึ่งเป็นการเรียกตามแบบชาวอียิปต์ ในจังหวัดปัตตานีพบเสื้อคลุมชนิดนี้ได้้น้อยมาก มีเพียงบางมัสยิดที่นำมาใช้สำหรับค่อเต็บสวมเวลาขึ้นกล่าวคุฏบะฮ์ในวันศุกร์ วันอีดฟิตรี์ และอีดอฎุฮฮา ซึ่งสาเหตุที่ไม่ได้รับความนิยมอาจเนื่องจากเสื้อดังกล่าวมีราคาสูงซึ่งจะขึ้นอยู่กับเนื้อผ้า ลายปัก และสี โดยทั่วไปราคาอยู่ระหว่าง 2-7 หมื่นบาท ซึ่งแตกต่างจากเครื่องแต่งกายชนิดอื่นที่มีราคาถูกกว่ามาก รวมถึงบางชนิดยังสามารถผลิตได้เองในท้องถิ่น อาทิ หมวกกปิเยาะห์ และเสื้อโตะบ เป็นต้น